

pogovor z VLADOM ŠKAFARJEM, prvim programskim vodjo slovenske kinoteke, (1994–1999)

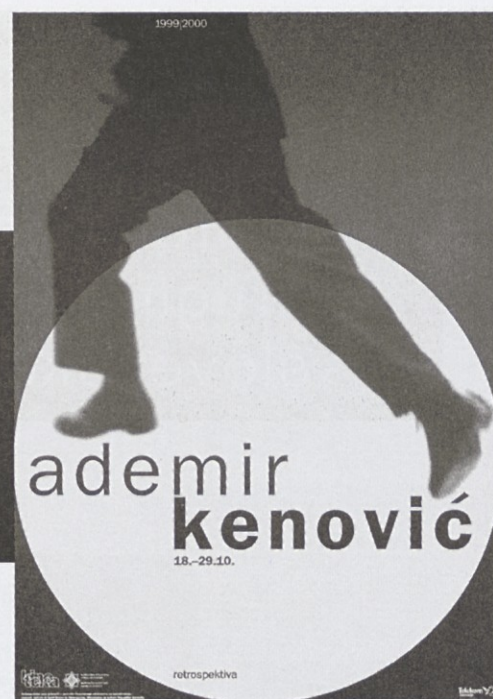
ekipa Slovenske kinoteke, 1994

30. septembra leta 1994 je polnočna projekcija kultnega Lynchevega filma *Eraserhead* obeležila rojstvo Slovenske kinoteke, kakršno poznamo danes. Zakaj ravno *Eraserhead*?

Ker je bil to eden redkih spodobnih filmov, ki so bili takrat na voljo za prikazovanje v Sloveniji, obenem pa je obetal določeno ekskluzivo, ki smo jo za odmeven začetek potrebovali. Kinoteka svojega arhiva praktično ni imela, saj so po osamosvojitvi vsi filmi ostali v Beogradu, domači distributerji pa že takrat niso imeli nič kaj dosti pametnega na zalogi. Kinoteka se je začela kot kombinacija kinoteke in art kina, s tem da je bil kinotečni del programa na začetku v glavnem odvisen od ponudb tujih kulturnih inštitutov in veleposlaništev. Hotel sem, da se naš mandat začne opolnoči oziroma minuto čez polnoč, s čimer smo hoteli pokazati, da smo stvar resno zagrabili že od prve minute in da bomo izkoristili vsak trenutek. In *Eraserhead* je tipičen polnočni film. Poleg tega ga imamo brezpogojno radi in s takšno ljubeznijo je treba začeti.

Kako si razlagaš fenomen, da se je po razpadu Jugoslavije, ko je – kot si omenil – ves filmski fond ostal v Beogradu, resno vzpostavila samo Slovenska kinoteka, kinoteke ostalih bivših republik pa še danes bolj ali manj vegetirajo?

Drugje obstajajo objektivni razlogi, da se to ni zgodilo, pri nas pa je obstajal subjektivni razlog, da se je. Glavni objektivni razlog je bila najbrž vojna, subjektivni razlog pa pomanjkanje volje; v Sarajevu, na primer, je bilo dovolj volje za filmski festival, ki je nastal tako rekoč iz nič, ne pa tudi za kinoteko, čeprav ji je svet ponujal pomoč. Drznil bi si celo reči, da so imele vse ostale kinoteke boljše izhodišče, saj so vse razen naše izkoristile v ustavi iz leta 1974 zapisano možnost, da oblikujejo lasten fond. Makedonska kinoteka ima npr. precej filmov svetovne filmske dediščine, ki jih ni pošiljala Beogradu. Pri nas pa smo za časa Jugoslavije zvesto pošiljali vsako distribucijsko kopijo filma v Beograd in naposled ostali praktično brez vsega. Naša Kinoteka, kakršno poznamo danes, je rezultat posebnega trenutka cinefilije, ki se je napajal iz dveh virov. Prvi je bil kulturno-političen: to linijo je dolgo časa vodila revija *Ekran* s Silvanom Furlanom na čelu. Vendar se je za to linijo zdelo, da v praksi ne more zaživeti, saj se je Kinoteka v letih po osamosvojitvi za nekaj časa znašla celo pod upravo Ljubljanskih kinematografov. Drugi vir smo predstavljali tisti na začetku cinefilske poti, ki smo hoteli preprosto gledati filme, pa jih nismo imeli nikjer. Zato smo oblikovali kinotečno alternativo po imenu Retrovizor, kazali filme, sicer z VHS-a in v duhu ilegale, vendar relevantne filme

plakati retrospektiv iz sezon 1997/1998, 1998/1999 in 1999/2000

s poudarkom na nemem obdobju in z ustrezno predstavitvijo, vselej s predavanjem in spremljevalnimi brošurami, v resničnem in zanosnem propedeutičnem duhu. Retrovizor, ki je doživel nenadejan uspeh, je precej vznemiril vse, ki so se takrat ukvarjali s Kinoteko. Nekateri na pozitiven način, npr. Silvana, ki je takoj ugotovil, da je naenkrat na kupu dovolj energije za resen projekt – uresničitev sna o Slovenski kinoteki kot nacionalni inštituciji, ki skrbi za svetovno filmsko dediščino –, druge na mogoče manj pozitiven način, npr. ekipo takratne kinoteke, ki se je spočetka malce prestrašila. Naša Kinoteka je tako nastala kot alternativa, mogoče celo mini revolucija.

Kakšno je bilo spočetka tvoje programsko vodilo?

Na začetku smo celotno Kinoteko postavljali trije ljudje, praktično iz nič, pridružila se je še Lilijana Nedič, ki je v okviru tedanjega Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja že dlje časa skrbela za filmski muzej. Jaz sem se ukvarjal predvsem s promocijsko-propedeutičnim vidikom. Program smo oblikovali skupaj s Silvanom in Denisom (Valičem), in sicer v glavnem na osnovi tega, kar smo lahko dobili v izposojeno iz bližnjih ali dostopnejših filmskih arhivov, vselej v sodelovanju z nacionalnimi kulturnimi inštituti oziroma veleposlaništvu. Prošnje smo naslovili na vsa veleposlaništva, ker smo vedeli, da bomo kot mlada država lahko iz tega kaj iztržili. Iz razpoložljivega smo se trudili sestaviti program, ki bi bil kombinacija filmske zgodovine, sodobnega filma in povezav med slednjima. Samo programsko vodenje je bilo takrat, v prvih letih, čista frustracija. Po filmske kopije smo pogosto hodili v sosednje države in jih z avtom tihotapili čez mejo. Glavno programsko vodilo je bilo – ne glede na težave – prikazovanje kakovostnega filmskega programa s filmskih kopij in zagotavljanje kakovosti projekcij v tehničnem in propedeutičnem smislu. Želeli smo si občinstva, ki bi potrpežljivo raslo skupaj z nami, in smo ga tudi dobili.

Kot gledalec se Kinoteke iz druge polovice devetdesetih spominjam še zlasti po nenehni prisotnosti filmov Kieslowskega in uspešni promociji iranske kinematografije oziroma Abbasa Kiarostamija ...

Gre za moja najljubša, osebna projekta, s katerima sem se ukvarjal vrsto let. Zgodila sta se v nekoliko poznejšem obdobju, ko smo bili že bolj pri močeh in smo sami iskali programe. Oba, Kieslowski in Kiarostami, sta name vplivala v vseh vidikih mojega delovanja, tudi ustvarjalnega. In še vedno je tako. Njuni retrospektivi tako nista imeli le propedeutičnega, temveč tudi močan emocionalni naboj.

Kakšno je tvoje mnenje o kinotečni publiki?

Publika je bila zanesljivo največje in najlepše presenečenje našega projekta. Že po pol leta obratovanja smo dosegli povprečje sedemdesetih gledalcev na predstavo, kar je izredno visoka številka glede na Kinoteko po vsem svetu. Razlog za topelejši prejem med publiko je vsekakor močna, tridesetletna tradicija stare Kinoteke na tem prostoru, ki je dosegla status kulta. Vendar se mi je osebno ves čas zdelo bistveno v Kinoteko pripeljati nove ljudi, iskati nove publike.

Od kod si črpal svoje filmsko znanje?

Predvsem iz rednih kino sporedov pri nas, ki so v osemdesetih še imeli kaj pokazati, ter iz zadnjega obdobja stare kinotečne dvorane, ki sem ga še uspel ujeti. Potem so prišli na vrsto festivali.

Najlepši spomin, najljubši trenutek iz obdobja tvojega programskega vodenja Kinoteke?

Zame se je najlepši trenutek zgodil takrat, ko sem s kosom papirja, na katerem so bile nakracane ideje o tem, kaj vse bi Kinoteka lahko bila, prišel do Silvana Furlana in Bojana Kavčiča (direktor takratnega SGFM) in sta oba rekla, ja, gremo v to. Kavčič je dal formalni pristanek, Silvan pa je prevzel izvedbo. Vse ostalo je bil en sam užitek v sanjah, zapisanih na tistem papirju. •